

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОЗНАКА ЯКОСТІ ОСВІТИ  
У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІTHE COMPETENCY APPROACH AS A SIGN OF QUALITY  
OF EDUCATION IN A MODERN HIGHER SCHOOL

Компетентнісний підхід з орієнтацією на світові стандарти розглядаємо як визначальну ознаку якісної освіти. У контексті реформування української системи освіти, наближення її до європейських вимог пріоритетним є застосування компетентнісного підходу, а також з'ясування його сутності та визначальних ознак. Метою статті є застосування компетентнісного підходу з метою підвищення якості освіти у сучасних ВНЗ.

Упровадження в навчально-виховний процес вищого навчального закладу компетентнісного підходу є актуальним завданням сучасної освіти, оскільки передбачає формування та розвиток ключових компетентностей особистості, які є актуальними в професійному та соціальному аспекті. Основною передумовою впровадження компетентнісного підходу є тенденція до інтеграції та глобалізації світової освітньої системи, необхідність адаптації стандартів вищої школи згідно з принципами Болонського процесу, кардинального оновлення парадигми освіти.

Поняття «компетентність» та «компетенція», хоча мають схоже смислове навантаження, проте не є цілком тотожними. Компетентність слід розглядати як сукупність якостей, якими має володіти фахівець для здійснення ефективної діяльності в певній галузі, а компетенцію трактуємо як особистісну якість, яка вже була реалізована, тобто володіння певною компетенцією.

Компетентнісний підхід – це новітня концептуальна основа, на якій потрібно здійснювати підготовку фахівців у будь-якій сфері. Суть вищезазначеного підходу полягає у вмінні навчити майбутнього фахівця критично мислити та самостійно вирішувати проблеми, які можуть виникнути як у професійному, так і у повсякденному житті, виходячи з отриманих знань та власного досвіду. У практичному полі реалізація компетентнісного підходу не можлива без активного застосування інтерактивних технологій.

**Ключові слова:** якість освіти, компетенція, компетентність, компетентнісний підхід, вища школа, професійна підготовка, майбутні педагоги.

The competency-based approach being highly appreciated according to the European standards, is truly regarded as a determinant feature of qualitative education. In the context of reforming Ukrainian education, bringing it closer to European demands, the introduction of a competency-based approach to the system of Ukrainian education, as well as clarification of its essence and peculiarities, becomes of great importance. The aim of the article is to reveal the essence of the competency-based approach in the modern higher educational institutions in order to improve the quality of education.

The introduction of a competency-based approach in the educational process is an urgent task of the up-to-date education. Competency-based approach involves the orientation of the educational process to the formation and development of key competences of the personality, which are vitally important in professional and social environment. The major reason for introducing a competency-based approach to education is the tendency of integration and globalization of the world's educational system, the need to adapt the standards of higher education to the principles of the Bologna process, the necessity to fully alter the educational paradigm.

The concepts of competency and competence, being close in content, reveal certain differences. Competence should be considered as a set of qualities that a specialist should have for effective activity in a particular field, and competency as a personal quality, that has already been realized, that is, the possession of a certain competence. Competency-based approach is a new conceptual basis on which training of specialists in any sphere should be carried out. The essence of the above mentioned approach is the ability to teach a person to think critically, be able to correspond to changing world conditions, and to independently solve problems that may arise both in professional and in everyday life, based on the knowledge gained and their own experience. In the practical area, the implementation of the competency approach is impossible without the active use of interactive technologies.

**Key words:** quality of education, competence, competency, competency-based approach, higher school, professional training, future pedagogues.

УДК 378.014.6  
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-2.3>

**Гулич М.М.**,  
канд. пед. наук,  
доцент кафедри порівняльної педагогіки та методики викладання іноземних мов  
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

У сучасних умовах реформування вітчизняної освіти одним із найголовніших завдань є оптимізація змісту, організаційних форм, технологій освітнього процесу в закладах вищої освіти з метою якісної підготовки майбутніх педагогів до реалізації концептуальних ідей Нової української школи.

У контексті освітніх трансформацій та впровадження ідей Концепції НУШ у навчально-виховний процес необхідним є оновлення знань з питань використання у практиці вищої школи компетентнісного підходу відповідно до сучасної парадигми освіти.

**Актуальність цієї проблематики** також відображено на державному рівні, а саме у низці законодавчих документах, зокрема у Законі України «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., оновленому Державному стандарті початкової освіти та Концепції НУШ.

Серед російських науковців питання модернізації освіти на компетентнісній основі досліджували Б. Гершунський, І. Зимня, Н. Кузьміна, А. Маркова, А. Хуторський та інші науковці. В Україні сутність компетентнісного підходу вивчали І. Бех, Н. Бібік, С. Гончаренко, Г. Овчарук, О. Пометун та інші.

Проте, незважаючи на вагомий пласт досліджень у такій царині, у тлумаченні понять «компетенція», «компетентність», «компетентнісний підхід» і досі немає одностайності. Аналіз наукових розвідок засвідчує, що проблема компетентнісного підходу в освіті залишається дискусійною та потребує подальшого дослідження в рамках сучасної педагогічної науки.

**Метою нашої статті** є аналіз компетентнісного підходу з позицій підвищення якості освіти у вищій школі.

З огляду на інтеграцію України у світову систему координат фундаментом освітніх стандартів стає компетентнісний підхід, покликаний забезпечити досягнення відповідного рівня якості освіти, спрямованої на формування соціально адаптованої та професійно мобільної особистості.

Поняття «компетентнісний підхід» відносно нещодавно з'явилося у науковому обігу вітчизняної науки. Проте у сучасних реаліях оволодіння особистістю компетентностями справедливо отожднюється із якістю освіти, набуттям досвіду, необхідного для повноцінного існування у суспільному вимірі.

У контексті нашого дослідження ми врахували різні підходи, що наявні у науці, до визначення поняття «якість освіти». Зокрема, О. Савченко відзначає: «Якість освіти – похідна від її цілей і завдань. Методологічною основою визначення сутності якості освіти мають бути принципи: цілепокладання (ієрархії цілей, педагогічної конкретизації, інструментальності); моделювання процесу досягнення визначеної мети; системний підхід (у відборі характеристик якості; систематизації чинників впливу на шкільному, регіональному, державному рівнях); результату (відповідно до нормативних вимог, соціальних і особистісних очікувань)» [13].

Якість освіти відображають численні аспекти освітнього процесу – філософські, соціальні, політичні, економічні. Проблема якості освіти в узагальненому вигляді виявляється як вагома проблема державного рівня.

Науковцями наводяться різні фактори, які визначають якість освіти: відповідність програм навчальних дисциплін сучасним вимогам, застосування у навчально-виховному процесі сучасних освітніх технологій, навчально-методичне забезпечення навчального процесу, професійна підготовка викладачів, їхні особистісні якості тощо [5, с. 23].

Оскільки до понятійного поля компетентнісного підходу безпосередньо належать такі наукові категорії, як «компетенція» та «компетентність», розглянемо трактування цих категорій у науковій літературі.

Ми дотримувалися наявної у науці детермінації поняття «компетенція» та розглядали цей термін

як «первинну статичну категорію компетентнісного підходу, яка описує вимоги до дискретного результату навчальної діяльності – одиничної здатності людини виконувати певне соціально чи професійно значуще завдання – і задає зміст освіти».

Компетентність детермінуємо як інтегральну особистісну якість, яка вже була реалізована, тобто сукупний навчальний результат інтегрованих знань, умінь та інших елементів, необхідний і достатній для здійснення стандартизованої кваліфікованої діяльності відповідного рівня [10].

У вітчизняній науці виокремлено такий перелік ключових компетентностей, як: навчальна (уміння вчитися), громадянська, загальнокультурна, інформаційна, соціальна, здоров'язберігаюча, які деталізуються в комплексі знань, умінь, навичок, цінностей, ставлень, здатностей за навчальними галузями й життєвими сферами учнів [7].

Ми погоджуємося з визначенням, що компетентнісний підхід відображає такий вид змісту освіти, який не зводиться до знань-орієнтованого компонента, а передбачає цілісний досвід розв'язання професійних проблем, вирішення ключових ситуацій, соціальних ролей, компетенцій [3].

Цінною для нас є наукова позиція А. Терещука. Дослідник переконаний, що компетентнісний підхід реалізується виключно через діяльність учнів, тобто виконання ними комплексу навчальних дій: від інтерактивної взаємодії до самостійної роботи [14].

Академік Н. Бібік, аналізуючи переваги та ризики запровадження компетентнісного підходу в освіті, наголошує, що перехід до компетентнісної освіти фасилітує подолання бар'єрів між освітніми системами країн, які є лідерами щодо якості надання освітніх послуг, що, безперечно, є позитивною динамікою в руслі входження України в європейське співтовариство. Очевидною перевагою компетентнісного підходу, на думку Н. Бібік, є зміцнення результативного компонента, який наповнює мету, зміст, процес, мотивацію, результати реалістичним смислом. Однак, як зазначає авторка, є «досі неподолане різноголосся в розумінні базових термінів компетентнісно орієнтованої освіти, що вносить деструктивний елемент у підготовку регулятивної бази, створює проблеми в узгодженні цілей освіти й виборі засобів їх досягнення» [1].

Ми також поділяємо думку дослідників про те, що компетентнісний підхід – це спрямованість освітньої діяльності на формування у майбутніх фахівців ключових і професійних компетенцій, що уможливають поліфункціональність, поліпредметність, культуродоцільність та ефективність виконання життєво та професійно значущих завдань [10].

Г. Малик, ґрунтовно аналізуючи функціональний спектр компетентнісного підходу у проектуванні

сучасних освітніх систем, визначає такі його основні функції, як: квалітативна, практико-орієнтована, адаптивна, гуманітарна, операційно-діяльнісна, аутопсихологічна, стандартизаційно-нормотворча, координаційно-гармонійна та інтеграційна [10].

З огляду на вищезазначене, компетентнісний підхід у здійсненні підготовки майбутніх фахівців у вищій школі є одним із визначальних, оскільки передбачає формування змісту освіти, виходячи із запрограмованих результатів навчання, розробку чітких критеріїв для оцінки результатів навчання студентів на різних етапах та у різних формах їхньої підготовки.

В основі компетентнісного підходу, на наш погляд, закладено цінний інноваційний потенціал, який може бути реалізований через зміст освіти у практичній діяльності для ефективного розв'язання певних педагогічних завдань.

Однак без особистого досвіду діяльності реалізація принципів компетентнісного підходу залишається утопічною. Окрім того, набуття компетентностей залежить від активної позиції та відповідального ставлення особистості майбутнього здобувача вищої освіти до різних видів діяльності.

Таким чином, реалізація компетентнісного підходу в освіті передбачає масштабне використання в навчальному процесі ВНЗ інтерактивних технологій (інтерактивні лекції, ділові та рольові ігри, мозковий штурм, метод кейсів, метод проєктів тощо).

**Висновки.** Здійснений нами аналіз дає можливість констатувати, що система вищої освіти є одним із найвагоміших каналів формування інтелектуального та духовного потенціалу особистості та суспільного прогресу загалом. З огляду на це, вважаємо за доцільне зауважити, що перенесення акцентів із традиційної на компетентнісну парадигму сприятиме посиленню зв'язку теорії з практикою, з реальними потребами сучасного суспільства та втілюватиме інноваційний освітній компонент.

Доцільним та перспективним, на наш погляд, може бути вивчення шляхів реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці студентів – майбутніх учителів початкової школи.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бібік Н.М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український*

*педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj\\_2015\\_1\\_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_8).

2. Вища освіта України і Болонський процес / за ред. В.Г. Кременя. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2004. 384 с.

3. Гуревич Р.С. Професійна спрямованість вивчення загальноосвітніх дисциплін у профільній школі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Київ-Вінниця, 2008. С. 3–7.

4. Державний стандарт початкової освіти. URL: [http://polishproject.nus.org.ua/wpcontent/uploads/2017/12/Standard\\_draft\\_authorized\\_2017\\_11\\_28\\_RS-1.pdf](http://polishproject.nus.org.ua/wpcontent/uploads/2017/12/Standard_draft_authorized_2017_11_28_RS-1.pdf).

5. Зайчук В.О. Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти. *Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти* : матеріали методологічного семінару АПН України. Київ : СПД Богданова А.М., 2007. С. 22–34.

6. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. С. 22–23.

7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

8. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

9. Кремень В.Г. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України : монографія / за ред. В.Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2007. 257 с.

10. Малик Г.Д. Педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього документознавця : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 20 с.

11. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. URL: <http://president.gov.ua/documents/15828.html>.

12. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюн та ін. ; за ред. І.А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.

13. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність шкільної освіти. *Педагогічна і психологічна наука в Україні* : збірник наукових праць. Київ : Педагогічна думка, 2007. Т. 2. С. 82–95.

14. Терещук А.І. Компетентнісний підхід у технологічній підготовці учнів старшої школи. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2012. Ч. 2. С. 282–291.